POSITION PAPER fiscale regelingen bos & natuur

Voorkom onbedoelde effecten van fiscale hervormingen in het landelijk gebied

De evaluatie van de fiscale regelingen voor bos-, natuur- en cultuurgrond komt op een moment waarop natuurherstel, landbouwtransitie en gebiedsontwikkeling hoog op de politieke agenda staan. Het betreft de bosbouwvrijstelling, de vrijstelling voor vergoedingen voor bos- en natuurbeheer, de box 3-vrijstelling voor bos- en natuurterreinen, voor de vrijstellingen overdrachtsbelasting voor natuurgrond, de cultuurgrond, vrijwillige kavelruil en wettelijke herverkaveling.

In maart 2026 concludeerde SEO Economisch Onderzoek, op initiatief van de ministeries van Financiën en LVVN, dat zes van de zeven onderzochte regelingen niet (aantoonbaar) doeltreffend en doelmatig zijn en dat aanleiding bestaat om deze te hervormen of af te schaffen. Die conclusie verdient serieuze aandacht. Tegelijkertijd raken deze regelingen aan meer dan fiscaliteit alleen. Zij beïnvloeden voor honderden miljoenen de kosten van grondtransacties, de beschikbaarheid van grond voor maatschappelijke opgaven en de uitvoerbaarheid van natuur-, water- en landbouwbeleid. Fiscale hervormingen die vanuit budgettair perspectief logisch lijken, leiden in de praktijk tot hogere maatschappelijke kosten en vertraging van opgaven waarvoor dezelfde overheid zich tegelijkertijd inzet. Daarom is een bredere afweging noodzakelijk om te voorkomen dat met alle goede bedoelingen aan de verkeerde knoppen wordt gedraaid.

Meer dan een fiscale afweging

Het Toetsingskader Fiscale Regelingen biedt een waardevol kader om te beoordelen of fiscale instrumenten nog aansluiten bij hun oorspronkelijke doelstelling. De SEO-evaluatie laat zien dat bij verschillende regelingen sprake is van verouderde, onvoldoende expliciete of lastig meetbare doelstellingen. Dat rechtvaardigt een heroverweging. Tegelijkertijd constateert SEO dat bij vrijwel alle onderzochte regelingen maatschappelijke doelen een rol spelen, zoals natuurbehoud, grondmobiliteit en de inrichting van het landelijk gebied. De vraag is daarom niet alleen óf regelingen moeten worden aangepast, maar ook hoe dit gebeurt. Wanneer fiscale wijzigingen grondtransacties bemoeilijken of gebiedsprocessen vertragen, nemen de maatschappelijke kosten van natuurontwikkeling, landbouwtransitie en wateropgaven juist toe. Maak daarom een bredere afweging dan alleen fiscaal.

Actualiseren in plaats van afschaffen

De SEO-evaluatie laat zien dat hervorming niet automatisch hoeft te leiden tot afschaffing. De notie dat een regeling niet voldoet aan het huidige toetsingskader betekent niet automatisch dat het onderliggende instrument zijn maatschappelijke functie heeft verloren. Voor verschillende regelingen ligt actualisering van doelstelling, toepassingsbereik of voorwaarden meer voor de hand dan afschaffing. Denk bijvoorbeeld aan een scherpere afbakening van de Bosbouwvrijstelling of een explicietere koppeling van vrijstellingen aan actuele beleidsdoelen.

Borg voldoende grondmobiliteit

Veel opgaven in het landelijk gebied beginnen met het kunnen verplaatsen, ruilen of verwerven van grond. Vrijwillige kavelruil, natuurontwikkeling, landbouwtransitie, wateropgaven en gebiedsprocessen zijn afhankelijk van een goed functionerende grondmarkt. SEO onderkent het belang van grondmobiliteit voor maatschappelijke opgaven in het landelijk gebied en constateert dat overdrachtsbelasting als transactiebelasting een verstorende werking kan hebben op grondtransacties.

Bij eventuele hervormingen is het daarom belangrijk om niet alleen te kijken naar de directe fiscale effecten, maar ook naar de gevolgen voor de bereidheid van partijen om grondtransacties aan te gaan en naar de manier waarop veranderingen doorwerken in gebiedsprocessen. Een minder dynamische grondmarkt raakt niet alleen individuele grondeigenaren, maar bemoeilijkt de uitvoering van publieke opgaven. Wij roepen dan ook op voldoende grondmobiliteit te borgen.

Voorkom hogere kosten voor publieke opgaven

De komende jaren blijft substantiële grondverwerving nodig voor natuurontwikkeling, de afronding van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), landbouwtransitie en andere gebiedsopgaven. Stijgende transactiekosten werken rechtstreeks door in de kosten van deze opgaven. Wat op de ene begroting een besparing oplevert van enkele honderden miljoenen, kan elders leiden tot hogere publieke uitgaven van dezelfde omvang om dezelfde beleidsdoelen te realiseren, nog los van de extra kosten door een toename van administratieve lasten. Voorkom hogere kosten voor publieke opgaven.

Houd oog voor uitvoerbaarheid

Bij enkele regelingen, waaronder de bosbouwvrijstelling, speelt naast de financiële impact ook de uitvoerbaarheid een belangrijke rol. Bosbeheer kent lange investeringscycli waarbij kosten tientallen jaren tot meer dan een eeuw voorafgaan aan opbrengsten. Eventuele aanpassingen verdienen daarom ook beoordeling op de gevolgen voor administratieve lasten, investeringszekerheid en uitvoerbaarheid.

Tot slot

De evaluatie van de fiscale regelingen biedt een waardevolle aanleiding om het instrumentarium kritisch tegen het licht te houden. Daarbij is aandacht voor doelmatigheid en doeltreffendheid vanzelfsprekend. Tegelijkertijd raken deze regelingen aan maatschappelijke opgaven waarvoor de overheid de komende jaren aanzienlijke publieke middelen inzet, zoals natuurherstel, landbouwtransitie en wateropgaven. Wij vragen de Kamer daarom om bij eventuele hervormingen niet alleen te kijken naar de fiscale opbrengsten, maar ook naar de gevolgen voor grondmobiliteit, de uitvoerbaarheid van gebiedsprocessen en de totale maatschappelijke kosten van beleid.

Fiscale hervormingen zijn pas succesvol wanneer zij niet alleen het belastingstelsel verbeteren, maar ook bijdragen aan de opgaven waarvoor Nederland de komende jaren staat.

Natuurmonumenten

LandschappenNL

staatsbosbeheer

Natuurnetwerk Gemeenten

FPG

Rijksvastgoedbedrijf
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Unie van Bosgroepen